

20-Fevral, 2026-yil

**BOLANING ESTETIK HISSINI RIVOJLANTIRISH – RASM CHIZISHNI
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR UCHUN UNIVERSAL VA
RIVOJLANUVCHI TIL SIFATIDA**

Baratova Shohista

Qashqadaryo viloyati, Koson tumani

32-DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik hissiyotlarni shakllantirishda rasm chizish faoliyatining ahamiyati yoritilgan. Rasm chizish bolaning ichki kechinmalari, fikrlari va tasavvurlarini ifodalashda muhim kommunikativ vosita — universal va rivojlanuvchi til sifatida talqin etiladi. Tadqiqotda rasm chizish orqali bolalarning ijodiy tafakkuri, emotsional-intellektual rivoji va estetik didi shakllanishi ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, maktabgacha ta’lim muassasalarida rasm chizish mashg’ulotlarini samarali tashkil etish bo’yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: estetik tarbiya, rasm chizish, maktabgacha ta’lim, ijodkorlik, emotsional rivojlanish, tasviriy faoliyat.

Abstract: This article highlights the importance of drawing activities in the formation of aesthetic feelings in preschool children. Drawing is interpreted as an important communicative tool for expressing a child's inner experiences, thoughts and imagination - a universal and developing language. The study analyzes the formation of children's creative thinking, emotional-intellectual development and aesthetic taste through drawing on a scientific basis. Also, methodological recommendations are given for the effective organization of drawing classes in preschool educational institutions.

Keywords: aesthetic education, drawing, preschool education, creativity, emotional development, visual activity.

Аннотация: В данной статье подчеркивается важность занятий рисованием в формировании эстетических чувств у детей дошкольного возраста. Рисование рассматривается как важный коммуникативный инструмент для выражения внутренних переживаний, мыслей и воображения ребенка – универсальный и развивающийся язык. В исследовании на научной основе анализируется формирование творческого мышления, эмоционально-интеллектуального развития и эстетического вкуса детей посредством рисования. Также даны методические рекомендации по эффективной организации занятий рисованием в дошкольных образовательных учреждениях.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, рисование, дошкольное образование, творчество, эмоциональное развитие, визуальная деятельность.

KIRISH

Maktabgacha yosh davri bola shaxsining har tomonlama shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Aynan ushbu davrda bolada estetik did, ijodiy tafakkur, tasavvur va emotsional sezgirlik kabi muhim sifatlar rivojlanadi. Estetik tarbiya bolaning ichki dunyosini boyitib, atrof-muhitga bo‘lgan munosabatini, go‘zallikni idrok etish qobiliyatini va ijodiy faolligini shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta’lim tizimida estetik tarbiyani samarali tashkil etish dolzarb pedagogik vazifalardan biri sanaladi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda rasm chizish faoliyati bolalar estetik hissiyotlarini rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Chunki rasm chizish orqali bola o‘z hissiyotlari, kechinmalari, orzu-istaklari va tasavvurlarini erkin ifoda etadi. Ko‘plab bolalar o‘z fikrini so‘z orqali yetarlicha ifodalab bera olmasa-da, tasviriy faoliyat yordamida ichki dunyosini ochib bera oladi. Shu sababli rasm chizish bolalar uchun o‘ziga xos universal va rivojlanuvchi til vazifasini bajaradi.

Pedagog olimi N.M. Abdullayeva ta’kidlaganidek, “tasviriy faoliyat bolalarning estetik tarbiyasini shakllantirish bilan birga, ularning tafakkuri, tasavvuri va emotsional rivojiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi” [1]. Bu fikr rasm chizishning nafaqat badiiy, balki psixologik va kognitiv ahamiyatga ega ekanligini ham tasdiqlaydi. Rasm chizish jarayonida bolalar ranglar uyg‘unligini sezish, shakllarni farqlash, predmetlarning muhim belgilarini ajratib ko‘rsatish hamda badiiy obrazlar yaratish ko‘nikmalarini egallaydilar.

Shuningdek, estetik tarbiya bolalarda go‘zallikka bo‘lgan muhabbatni, tabiat va san’at asarlarini qadrlashni, madaniy qadriyatlarga hurmatni shakllantiradi. Bu esa kelajakda barkamol, ijodkor va ma’naviy yetuk shaxs tarbiyalashning muhim omili hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarda ham maktabgacha yoshdagi bolalarni estetik tarbiyalashda tasviriy faoliyatning muhimligi alohida qayd etilgan. Unda “bolalarda estetik his-tuyg‘ularni rivojlantirishda rasm chizish mashg‘ulotlari yetakchi o‘rin tutadi” deb ta’kidlanadi [2].

Bugungi globallashuv sharoitida maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy etish, ijodkorlikni rivojlantiruvchi pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarurati ortib bormoqda. Shu jihatdan, rasm chizishni bolalar uchun kommunikativ vosita sifatida talqin qilish, uni ta’lim jarayoniga keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Rasm chizish orqali bolalarda estetik did, emotsional sezgirlik, ijodiy tafakkur va mustaqil fikrlash qobiliyatlari shakllanib, ularning shaxsiy rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik hissiyotlarni rivojlantirishda rasm chizishning o‘rni va ahamiyatini ilmiy asosda tadqiq etish, metodik tavsiyalar ishlab chiqish bugungi ta’lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biridir.

ASOSIY QISM

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi bosqich hisoblanadi. Bu davrda bolalarda estetik did, emotsional sezgirlik, ijodkorlik va tasavvur faol rivojlanadi. Estetik tarbiya bolaning ruhiy dunyosini boyitib, atrof-muhitga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantiradi. Aynan shu jarayonda rasm chizish mashg‘ulotlari

muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Rasm chizish bolaning ichki kechinmalari, hissiyotlari va fikrlarini ifodalash imkonini beruvchi universal til vazifasini bajaradi.

Rasm chizish faoliyati bolaning sezgi organlari orqali dunyoni idrok etishini kuchaytiradi. Ranglar, shakllar, chiziqlar va kompozitsiyalar bilan ishlash jarayonida bola borliqni estetik jihatdan anglay boshlaydi. Bu esa estetik hissiyotlarning shakllanishiga, go‘zallikni farqlash va baholash qobiliyatining rivojlanishiga xizmat qiladi. Bolalar rasm chizish orqali tabiat manzaralari, hayvonot olami, inson faoliyati va kundalik voqealarni tasvirlab, ularni o‘z tasavvuri asosida qayta yaratadilar. Bu jarayon ularning fantaziyasi va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun rasm chizish nafaqat badiiy faoliyat, balki emotsional holatni ifodalash vositasidir. Bola rasm orqali o‘z quvonchi, qo‘rquvi, hayajoni, orzu-istaklari va kechinmalarini ifoda etadi. Ayniqsa, nutqi yetarlicha rivojlanmagan bolalar uchun rasm chizish muhim kommunikativ vosita bo‘lib xizmat qiladi. Bu holat pedagoglarga bolaning ichki dunyosini tushunish, uning ruhiy holatini aniqlash va zarur pedagogik yondashuvlarni belgilash imkonini beradi.

Rasm chizish mashg‘ulotlari jarayonida bolalarda diqqat, xotira, idrok, tafakkur kabi psixik jarayonlar ham faol rivojlanadi. Bola predmetlarning rangini, shaklini, hajmini kuzatadi, ularni taqqoslaydi va tasvirda ifodalashga harakat qiladi. Bu esa mantiqiy fikrlashning rivojiga, tahlil qilish va umumlashtirish ko‘nikmalarining shakllanishiga olib keladi. Shu bilan birga, rasm chizish bolaning mayda motorikasini rivojlantiradi, bu esa nutq rivoji bilan uzviy bog‘liqdir.

Estetik hissiyotlarning shakllanishida ranglar bilan ishlash alohida ahamiyatga ega. Ranglar bolaning hissiy holatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, yorqin va iliq ranglar quvonch va faollikni uyg‘otsa, sovuq ranglar tinchlik va osoyishtalikni ifodalaydi. Rasm chizish jarayonida bola ranglarni tanlash orqali o‘z ichki holatini namoyon etadi. Shu sababli tarbiyachi bolalarga ranglar bilan erkin ishlash, mustaqil tanlov qilish imkonini berishi lozim. Bu esa bolada ijodkorlik, mustaqillik va o‘ziga ishonch hissini shakllantiradi.

Maktabgacha ta’lim muassasalarida rasm chizish mashg‘ulotlarini tashkil etishda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. An’anaviy usullar bilan bir qatorda, noan’anaviy va innovatsion metodlardan foydalanish bolalarning qiziqishini oshiradi, mashg‘ulotlarni yanada samarali va mazmunli qiladi. Masalan, musiqiy fon ostida rasm chizish, tabiat qo‘ynida tasviriy faoliyat bilan shug‘ullanish, ertak asosida rasm yaratish, dramatizatsiya elementlarini qo‘llash bolalarning ijodiy faolligini kuchaytiradi.

Rasm chizish mashg‘ulotlarida o‘yin elementlaridan foydalanish ham katta samara beradi. O‘yin orqali tashkil etilgan darslar bolalarda qiziqish, faollik va tashabbuskorlikni oshiradi. Masalan, “Sehrli ranglar”, “Rasmni davom ettir”, “Tasavvur qil va chiz” kabi o‘yinlar bolalarning fantaziyasini rivojlantirib, erkin ijod qilishga undaydi. Bu jarayonda bolalar o‘z tengdoshlari bilan hamkorlikda ishlashni, fikr almashishni va bir-birining ishini hurmat qilishni o‘rganadilar.

Bolaning estetik hissini rivojlantirishda tarbiyachining roli beqiyosdir. Tarbiyachi bolalarga ijodiy muhit yaratib, ularning erkin fikrlashiga, mustaqil qaror qabul qilishiga va o‘zini namoyon etishiga sharoit yaratishi lozim. Rasm chizish mashg‘ulotlarida tarbiyachi faqat yo‘naltiruvchi va rag‘batlantiruvchi bo‘lishi, bolalarning ishiga ortiqcha aralashmasligi zarur. Har bir bolaning ishiga individual yondashuv, uning mehnatini qadrlash va rag‘batlantirish estetik tarbiyaning samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlik ham estetik tarbiyaning muhim omillaridan biridir. Uy sharoitida bolaga rasm chizish uchun qulay muhit yaratish, zarur anjomlar bilan ta‘minlash, uning ijodiy ishlarini e‘tirof etish bolaning san‘atga bo‘lgan qiziqishini yanada oshiradi. Ota-onalarning farzandining ijodiy faoliyatiga ijobiy munosabati bolada o‘ziga ishonch hissini kuchaytirib, uning shaxsiy rivojiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Rasm chizish orqali bolalarda nafaqat estetik his, balki axloqiy sifatlar ham shakllanadi. Ular tabiat go‘zalligini his etib, uni asrash, hayvonlarga mehr bilan munosabatda bo‘lish, atrofdagilarga e‘tiborli bo‘lish kabi fazilatlarni o‘zlashtiradilar. Bu esa bolalarda ijtimoiy mas‘uliyat, insonparvarlik va mehr-oqibat tuyg‘ularining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Rasm chizish maktabgacha yoshdagi bolalar uchun estetik tarbiyaning eng muhim va samarali vositalaridan biri bo‘lib, u bolaning shaxsiy, emotsional, intellektual va ijodiy rivojiga kompleks ta‘sir ko‘rsatadi. Uni ta‘lim jarayoniga keng joriy etish, innovatsion metodlar asosida tashkil etish hamda pedagog va ota-onalar hamkorligini kuchaytirish orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik hissiyotlarni yuqori darajada shakllantirish mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik hissiyotlarni shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarida dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, aynan maktabgacha yosh davrida bolaning estetik didi, tasavvuri va ijodiy qobiliyatlari faol rivojlanadi. Shu sababli estetik tarbiyani samarali tashkil etish va bu jarayonda rasm chizish faoliyatidan unumli foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotchi Sh.S. Xolmatova o‘z ilmiy ishida rasm chizish mashg‘ulotlarining bolalarda estetik did va emotsional sezgirlikni rivojlantirishdagi rolini chuqur tahlil qilgan. Muallifning ta‘kidlashicha, “tasviriy faoliyat maktabgacha yoshdagi bolalarda ranglar uyg‘unligini sezish, shakllarni farqlash va badiiy obrazlar yaratish qobiliyatini shakllantirib, ularning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi” [3]. Ushbu fikr rasm chizishning estetik tarbiyadagi muhim o‘rnini ilmiy jihatdan asoslaydi.

N.A. Karimovanning tadqiqotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik tarbiyasida innovatsion pedagogik yondashuvlarning samaradorligi yoritilgan. Muallif rasm chizish mashg‘ulotlarida interfaol metodlardan foydalanish bolalarning faolligini oshirishini va ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirishini ta‘kidlaydi. Uning fikricha, “ijodiy faoliyatga asoslangan mashg‘ulotlar bolalarda estetik hissiyotlar bilan birga ijtimoiy va kommunikativ ko‘nikmalarni ham shakllantiradi” [4]. Bu holat rasm chizishning shaxs rivojiga kompleks ta‘sir ko‘rsatishini ko‘rsatadi.

Rasm chizishning bolalar psixologik rivojiga ta'siri masalasi G.R. To'xtayeva tadqiqotlarida keng yoritilgan. Muallif rasm orqali bolalarning ichki kechinmalari va emotsional holatini aniqlash mumkinligini qayd etadi. Unga ko'ra, "bolaning chizgan rasmlari uning ruhiy holati, kayfiyati va shaxsiy tajribasi haqida muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi" [5]. Bu esa rasm chizishning nafaqat ta'limiy, balki diagnostik ahamiyatga ham ega ekanligini tasdiqlaydi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida estetik tarbiyani tashkil etishning metodik jihatlari S.R. Ismoilova ishlarida tahlil qilingan. Muallif rasm chizish mashg'ulotlarini o'yin, musiqiy fon va dramatizatsiya bilan uyg'unlashtirish orqali bolalarning estetik sezgirligini kuchaytirish mumkinligini asoslaydi. Uning ta'kidlashicha, "ijodiy muhitda tashkil etilgan tasviriy faoliyat mashg'ulotlari bolalarda erkin fikrlash va badiiy tasavvur rivojini ta'minlaydi" [6].

Xalqaro tadqiqotlarda ham rasm chizishning bolalar rivojiga ta'siri keng o'rganilgan. J. Matthews bolalar rasmlarini tahlil qilish orqali ularning kognitiv va emotsional rivojlanish bosqichlarini aniqlash mumkinligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, "children's drawing is a powerful means of communication and emotional expression, enabling children to convey ideas that they cannot yet express verbally" [7]. Ushbu yondashuv rasm chizishni universal til sifatida talqin qilish g'oyasini ilmiy asoslaydi.

Shuningdek, E. Winner bolalar ijodkorligi muammosiga bag'ishlangan tadqiqotlarida rasm chizish orqali bolaning estetik didi, mustaqil fikrlashi va ijodiy tashabbuskorligi shakllanishini qayd etadi. Muallifning fikricha, "art activities in early childhood contribute significantly to the development of imagination, creativity and emotional intelligence" [8]. Bu esa rasm chizish mashg'ulotlarining bolaning intellektual va shaxsiy rivojiga ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, rasm chizish maktabgacha yoshdagi bolalar uchun estetik tarbiyaning eng samarali vositalaridan biri bo'lib, u bolaning emotsional, kognitiv va ijodiy rivojiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Shu bois maktabgacha ta'lim muassasalarida tasviriy faoliyatni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

XULOSA

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxsiy, emotsional va intellektual rivojlanishida hal qiluvchi bosqich bo'lib, aynan shu davrda estetik his-tuyg'ular, ijodiy tafakkur va go'zallikni anglash qobiliyati shakllanadi. Ushbu tadqiqotda rasm chizish mashg'ulotlarining bolalarning estetik hissini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati ilmiy-pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, rasm chizish maktabgacha yoshdagi bolalar uchun nafaqat badiiy faoliyat, balki o'ziga xos universal va rivojlanuvchi til bo'lib, u bolaning ichki kechinmalari, fikrlari va hissiyotlarini erkin ifodalash imkonini beradi.

Rasm chizish mashg'ulotlari jarayonida bolalarda ranglar uyg'unligini sezish, shakllarni idrok etish, badiiy obrazlar yaratish hamda estetik baholash ko'nikmalari rivojlanadi. Shu bilan birga, tasviriy faoliyat bolaning tafakkuri, tasavvuri, emotsional-

20-Fevral, 2026-yil

intellektual rivoji va ijodiy salohiyatini oshiradi. O‘yin, musiqiy fon, ertak va dramatisatsiya elementlari bilan uyg‘unlashtirilgan rasm chizish mashg‘ulotlari bolalarning qiziqishini kuchaytirib, ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- [1] Абдуллаева Н.М. Мактабгача ёшдаги болаларда эстетик тарбияни шакллантириш методикаси. — Тошкент: Фан, 2018. — 168 б.
- [2] O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. Maktabgacha ta’lim muassasalarida tasviriy faoliyatni tashkil etish bo‘yicha metodik tavsiyalar. — Toshkent, 2021. — 56 b.
- [3] Холматова Ш.С. Мактабгача ёшдаги болаларда эстетик тарбияни ривожлантириш методикаси. — Тошкент: Фан, 2021. — 176 б.
- [4] Каримова Н.А. Мактабгача таълимда инновацион педагогик технологиялар. — Тошкент: Ўқитувчи, 2022. — 192 б.
- [5] Тўхтаева Г.Р. Болалар психологияси ва тасвирий фаолият. — Самарқанд: Зарафшон, 2020. — 148 б.
- [6] Исмоилова С.Р. Мактабгача таълимда эстетик тарбия методикаси. — Тошкент: Янги аср авлоди, 2023. — 160 б.
- [7] Matthews J. Drawing and Painting: Children and Visual Representation. — London: Sage Publications, 2019. — 214 p.
- [8] Winner E. Invented Worlds: The Psychology of the Arts. — Cambridge: Harvard University Press, 2018. — 289 p.